

INFORMACIONE TEHNOLOGIJE U FUNKCIJI EKONOMSKOG RAZVOJA

INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE FUNCTION OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Sadik Bahtić*

Ramo Isak**

Emina Čolaković***

SAŽETAK

Cilj istraživanja rada su „Informacione tehnologije u funkciji ekonomskog razvoja“. U okviru ovog naslova potrudili smo se da na što bolji i koncizniji način predstavimo razloge zbog čega informacione tehnologije utječu na ekonomski razvoj. Unutar ovog rada, putem istraživanja došli smo do podataka o tome da najrazvijenije zemlje svijeta svoj ekonomski razvoj baziraju upravo na razvoju i implementaciji najnovijih informacionih tehnologija, te da ključ razvoja zemlja koje su trenutno u razvoju, a naravno i nerazvijenih zemalja leži u primjeni informacionih tehnologija.

Ključne riječi: informacione tehnologije, internet, poslovno okruženje, ekonomski razvoj, Bosna i Hercegovina.

Keywords: information technologies, internet, business environment, economic development, Bosnia and Herzegovina.

ABSTRACT

The aim of the research is “Information technologies in the function of economic development”. Within this title, we tried to present in the best and most concise way the reasons why information technology affects economic development. Within this paper, through research we came to the data that the most developed countries in the world

base their economic development on the development and implementation of the latest information technologies, and that the key to the development of currently developing and underdeveloped countries lies in the application of information technology.

UVOD

Danas, kada se život ne može zamisliti bez Interneta, te generalno informacione tehnologije predstavljaju ključne nosioce inovativnih procesa i procesa ekonomskog razvoja. Mnogi smatraju da su informacione tehnologije, a posebno Internet kao jedna od inovacija informacionih tehnologija, najvažnija inovacija poslije drugog svjetskog rata. Informacione tehnologije su danas ključne za sve sfere života, te utječu na poboljšanje kvaliteta života ljudi do poboljšanja kvaliteta poslovanja. Drugim riječima, informacione tehnologije su promijenile način života ljudi, njihovih međusobnih komunikacija i njihovog načina rada, te su ih uvele u novo informaciono društvo, tako dokazujući da su ključni preduslov kako za društveni, tako i za ekonomski razvoj. Budući da je tema našeg rada „Informacione tehnologije u funkciji ekonomskog razvoja“ potrebno je dati detaljan prikaz nekoliko pojmova koji se vežu za bolje razumijevanje ovog koncepta. Rad pod naslovom „Informacione tehnologije (IT)“ bazira se na detaljnijem pojašnjenju pojma

* - Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju Univerziteta u Travniku

** - Condor d.o.o. Zenica

*** - Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu (student II ciklusa studija)

informativnih tehnologija, kao i značaja njihovog razvoja za društvo i za nacionalne ekonomije. Poseban dio unutar ovog naslova posvećen je utjecaju informativnih tehnologija na poslovno okruženje, budući da je poslovno okruženje jedan od nosioca ekonomije svake zemlje. Takođe, dio u ovom radu posvetili smo utjecaju informativnih tehnologija na ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine, s obzirom da je Bosna i Hercegovina naša zemlja, a istovremena i zemlja u razvoju koja ima veliki potencijal za ekonomski rast i razvoj.

INFORMACIONE TEHNOLOGIJE (IT)

Pojam i razvoj IT-a

Danas, kad su informacione tehnologije (skraćeno IT) prisutne u svim sferama čovjekovog života neophodno je razumjeti na šta se odnosi sam pojam informativnih tehnologija i kako i zbog čega su se informacione tehnologije kao takve razvijale. Postoji mnogo definicija informativnih tehnologija i poprilično je teško konstruisati konciznu definiciju koja bi na najbolji način predstavila informacione tehnologije. Jedna od njih definiše informacione tehnologije kao „skup različitih elemenata i vještina za kreiranje, čuvanje i prenošenje informacija u različitim vidovima.“¹ Jedna od organizacija koja je definisala informacione tehnologije je i Information Technology Association of America (ITTA), te se prema njoj informacione tehnologije mogu definisati kao „proučavanje, projektovanje, razvoj, primjenu, podršku ili upravljanje informacionim sistemima zasnovanim na računarima, posebno softverskih aplikacija i računarskog hardvera.“²

Prema Pantić osnovne komponente informativnih tehnologija su:

- informacije i znanje kao strategijski resurs;
- sistemi zasnovani na kompjuterima;

- arhitektura IT-a usklađena sa organizacijom;
- razvoj i upravljanje kompjuterskim aplikacijama i
- menadžment upravljanja.

Za informacione tehnologije se može reći da su promijenile čovjekov život na mnogo načina i danas predstavljaju neophodnost za svakog pojedinca, a posebno za svaku organizaciju. Razvoj informativnih tehnologija pratio je i razvoj novih aplikacija, kao i novih mreža informativnih tehnologija. No, važno je napomenuti da su informacione tehnologije još uvijek u različitim stadijima razvoja i primjene u različitim dijelovima svijeta. Analogno prethodno rečenom, u visoko razvijenim zemljama implementacija, prisustvo i razvoj novih informativnih tehnologija je na visokom nivou, te su ove zemlje upravo svoj ekonomski rast i razvoj ostvarile zahvaljujući prednostima informativnih tehnologija, o čemu će više biti riječi u nastavku mog seminarskog rada. Kada je riječ o razlikama u razvoju i implementaciji informativnih tehnologija u različitim zemljama, tada je, također, važno istaknuti da sve više postoji inicijativa da se poslovne aktivnosti koje su zasnovane na informacionim tehnologijama premjeste u zemlje u razvoju ili u nerazvijene zemlje upravo iz razloga da bi i te zemlje mogle ekonomski „narasti“, te se razvijati. Ovaj trend trenutno je najprisutniji u pojedinim zemljama Azije, ali i zemljama u tranziciji u Evropi. Pantić ističe da je Internet jedna od najvažnijih inovacija koje su uzrokovale razvoj informativnih tehnologija, te navodi da se Internet smatra pokretačem promjena, kako u društvu, tako i ekonomiji jednog društva.

UTJECAJ IT-A NA POSLOVNO OKRUŽENJE

Kada je riječ o poslovnom okruženju, tada je, također, važno istaknuti da je, danas, skoro pa nemoguće poslovati bez upotrebe barem jednog segmenta informativnih

1 Pantić, P. (2014). Uticaj informacione tehnologije na obavljanje ekonomske djelatnosti.

2 Stankić, R. (2014). Information Technology.

tehnologija. I upravo u vremenu kada moderne informacione tehnologije dominiraju, praćenje tehnoloških dostignuća jedan je od načina na koji organizacije mogu povećati svoju efikasnost i efektivnost u poslovanju. Nuković ističe važnost elektronskih sistema i smatraju da elektronski sistemi predstavljaju jednu od najvažnijih informacionih tehnologija u strategiji jedne organizacije.³ Uvođenjem elektronskih servisa, poslovno okruženje, ali i država mogu imati neopisivo velike koristi zbog toga što poslovanje postaje efikasnije, optimalnije i efikasnije, a čovjekov rad je olakšan u mnogo čemu. Upravo prethodno spomenuto pojednostavljivanje rada je jedna od najvažnijih uloga informacionih tehnologija budući da one organizacijama omogućavaju visoki stepen automatizacije i efikasnosti proizvodnje, zatim visok stepen decentralizacije organizacije, fleksibilan nastup na tržištu, povezanost sa dobavljačima i kupcima u stvarnom vremenu, te ubrzavanje isporuke i smanjenje troškova proizvodnje i administracije.

Neke od promjena uzrokovane informacionim tehnologijama, a koje su direktno ili indirektno utjecale na poslovno okruženje su:⁴

- promjene koje su donijele telekomunikacije;
- rad i učenje na daljinu;
- elektronsko bankarstvo;
- elektronski novac;
- Internet kupovina i prodaja i sl.

Menadžment unutar organizacija doživio je „procvat“ kada je riječ o prednostima i mogućnostima koje su donijeli razvoj i implementacija informacionih tehnologija. O čemu je riječ? Naime, riječ je o procesima menadžerskog upravljanja i odlučivanja, kao što su ES (Expert System) ili DSS (Decision Support System). Ovi informacioni sistemi menadžerima svih linija omogućili su

3 Nuković, M., Nuković, J. (2012). Informacione tehnologije i savremeni trendovi poslovanja u Srbiji.

4 Pantić, P. (2014). Uticaj informacione tehnologije na obavljanje ekonomske djelatnosti.

donošenje najkvalitetnijih i najoptimalnijih odluka, a njihovim organizacijama ogromne konkurentske prednosti kada je riječ o tržištu. Konkurentske prednosti je, posebno danas u vrijeme globalizacije kada je bitno imati prave informacije i znati upravljati njima, teško ostvariti, ali i zadržati. Upravo zbog toga su informacione tehnologije jedan od najznačajnijih izvora konkurentskih prednosti. Drugim riječima, danas se koncept globalne organizacije i jake konkurencija zasniva na novim vrstama pristupa kada je riječ o obavljanju poslovne djelatnosti, te je upravo Internet jedna od ključnih tehnologija koja je omogućila obavljanje tih djelatnosti. „Uspješne firme koje su implementirale nove sisteme poslovanja nisu pale u zamku vjerujući da, biti prvi na tržištu, znači dovoljno za garantovanu trajnu konkurentnu prednost. One su utemeljile jednu od najvažnijih strategija: nije dovoljno samo biti prvi, neophodno je biti najbolji. Prethodni period naglog rasta e-poslovanja omogućio je mnogima da nauče jednu izuzetno važnu lekciju: samo integracija starog i novog, kombinovanjem sa naprednijim izvršavanjem operativnosti (koje je mnogo bitnije od same brzine) preokreće tehnološke inovacije u održivu komparativnu prednost“.

INFORMACIONE TEHNOLOGIJE U FUNKCIJI EKONOMSKOG RAZVOJA

Ekonomski razvoj: pojam i važnost

Ekonomski razvoj se može definisati kao „dugoročni proces održivog porasta proizvodnje i dohotka praćen strukturnim poboljšavanjem pri njihovom stvaranju i raspodjeli čiji je cilj, u dugom roku, uvećavanje mogućnosti zadovoljavanja ukupnih potreba te zajednice (države), odnosno neprekidni porast životnog standarda, finansijske samostalnosti i političkih sloboda stanovništva.“⁵ Prethodno istaknuta definicija na najbolji način objašnjava sam

5 Bahtić, S. (2015) Ekonomski razvoj. Travnik: Univerzitet u Travniku.

pojam ekonomskog razvoja, ali ističe i njegovu važnost kroz njegov konačni cilj. Upravo važnost ekonomskog razvoja se ogleda u sljedećim komponentama, koje su već uključene u prethodno datu definiciju ekonomskog razvoja. Riječ je o:

- uvećanju mogućnosti zadovoljavanja ukupnih potreba države;
- neprekidnom porastu životnog standarda;
- neprekidnom porastu finansijske samostalnosti i
- neprekidnom porastu političkih sloboda stanovništva.

Prilikom govora o ekonomskom razvoju, jako je važno shvatiti da ekonomski razvoj i ekonomski rast nisu sinonimi, te da se kao takvi ne smiju koristiti. Zbog toga je važno znati razliku između ekonomskog razvoja i ekonomskog rasta. Naime, ekonomski rast se može definisati kao „povećanje količine proizvedenih dobara i usluga ili realnog dohotka u ukupnom iznog po stanovniku (ili per capita) u okvirima zajednice i u određenom vremenskom periodu“. Neka država može ekonomski i rasti i razvijati se ukoliko u periodu od najmanje 3 godina ima rast BDP-a od najmanje 5%.

Kada je riječ o ekonomskom razvoju, tada je važno i nabrojati faktore ekonomskog razvoja. Riječ je o:⁶

- stanovništvu;
- prirodnim i energetske resursima;
- kapitalu i kapitalnim dobrima;
- tehnološkim promjenama;
- organizacijama i preduzetništvu i
- obrazovanju i znanju kao ključnom razvojnom faktorom.

Upravo jedan od ključnih faktora ekonomskog razvoja su i tehnološke promjene, što podrazumijeva i informacione tehnologije o čijoj funkciji u ekonomskom razvoju ćemo pisati u nastavku našeg seminarskog rada.

UTJECAJ IT-A NA EKONOMSKI RAZVOJ

Prema Avgerou postoji mnogo savremenih teorije ekonomskog razvoja koje ističu važnost informacionih tehnologija.⁷ Jedan od njih je i Neo-Schumpeterian-ova teorija koja opisuje međusobni utjecaj i isprepletenost tehnoloških inovacija, ekonomskog razvoja i socijalnih i institucionalnih promjena, te ističe važnost informacionih tehnologija kada je riječ o budućem ekonomskom rastu i razvoju. Ova teorija je bitna zbog toga što govori o svakodnevnosti određenih tipova informacionih tehnologija u određenim periodima ekonomskog razvoja. Informacione tehnologije su označene kao „one koje prožimaju“ ukoliko njihova primjena utječe na skoro sve sektore unutar ekonomije. Detaljnije objašnjeno, informaciona tehnologija ima „prožimajuće“ ekonomske efekte ako:

- kreira široki rang novih proizvoda i usluga;
- smanjuje troškove i poboljšava performanse procesa, usluga i proizvoda u velikom broju sektora unutar ekonomiju;
- dobiva široko socijalno prihvaćanje od strane društva unutar ekonomije i
- stvara jak industrijski interes kao sredstvo profitabilnosti i konkurentske prednosti.

Jako je važno istaknuti da su mnoge analize pokazale da su informacione tehnologije najvažnija inovacija nakon Drugog svjetskog rata, te se smatra da su informacione tehnologije u centru trenutnog petog vala tehnoloških promjena u većini industrijalnih zemalja. Informacione tehnologije su bile upravo te koje su uvele ljudsko društvo u fazu transformacije iz industrijskog doba u informaciono doba.⁸ Pantić (2014) ističe da

⁷ Avgerou, C. (2010). How can IT enable economic growth in developing countries? (Kako IT može omogućiti ekonomski razvoj u zemljama u razvoju). London: London School of Economic & Political Science.

⁸ Đorđević, G. (2012). Uticaji ICT informacionog

⁶ Bahtić, S. (2015) Ekonomski razvoj. Travnik: Univerzitet u Travniku.

su zemlje članice Evropske Unije još prije 20 godina, 1999. godine započele sa projektom takozvane elektronske Evrope (e-Evrope). Ovaj projekat podrazumijava dostupnost informacija i informacionih tehnologija velikom dijelu stanovništva Evrope i to bez obzira na razlike, kako geografske, tako i socijalne. Projekat e-Evrope podrazumijeva i razvoj savremenog načina realizacije javnih i zdravstvenih usluga, prilagođavanje obrazovanih sistema potrebama savremenog društva i prilagođavanje poslovnih sistema savremenim uslovima poslovanja i zahtjevima poslovnog okruženja. Kada je riječ o najnovijim inicijativama Evropske Unije, važno je spomenuti Digitalnu Agendu za Evropu 2020, koje predstavlja vodeću inicijativu za pametan i održiv ekonomski rast i razvoj. Ono što je cilj Evropske Unije, kada govorimo o Digitalnoj Agendi jeste to da se ona fokusira na informacionim tehnologijama 21. stoljeća, kao i na Internet uslugama, a sve u cilju promovisanja ekonomskog prosperiteta i unapređenja poslovanja i svakodnevnog života građana Evropske Unije.⁹

Dakle, ono što karakteriše Digitalnu Agendu za Evropu jeste 7 ključnih oblasti akcije:¹⁰

- stvaranje jedinstvenog digitalnog tržišta;
- poboljšanje okvira uslova za interoperabilnost između proizvoda i usluga informaciono-komunikacione tehnologije;
- povećanje Internet povjerenja i sigurnosti;
- garantovanje obezbjeđivanja mnogo bržeg pristupa Internetu;
- podsticanje investicija u istraživanje i razvoj;
- povećanje digitalne pismenosti, vještina i inkluzije i
- primjena informaciono-komunikacione

društva na društveno-ekonomski razvoj. Beograd: Fakultet za trgovinu i bankarstvo Alfa Univerziteta.

⁹ Stojanović, M., Regodić, D. (2016). Uticaj informaciono-komunikacionih tehnologija na ekonomski rast. Beograd: Univerzitet Singidunum

¹⁰ Web stranica Evropske komisije (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-agenda-europe>).

tehnologije za rješavanje društvenih izazova (klimatske promjene, zdravstveni troškovi, starenje stanovništva i slično).

Danas su, gotovo sve nacionalne ekonomije prepoznale informacione tehnologije kao glavni i ključni faktor kada je riječ o utjecaju koji ima na ekonomski rast i ekonomski razvoj, te je veliki broj ekonomija započeo projekat takozvanog elektronskog društva (e-društva) u cilju stvaranja digitalno pismenog društva u kojem bi svakog građana, poslovni sistem i državnu instituciju približili digitalnom dobu. Informacione tehnologije su utjecale na promjene u svim aspektima društva, a zemljama omogućile ekonomski rast i razvoj kroz:

- povećanje efikasnosti rada;
- smanjenje troškova;
- ekonomski rast i razvoj;
- povećanje zaposlenosti i
- poboljšanje kvaliteta života građana.

Kada je riječ o informacionim tehnologijama u funkciji ekonomskog razvoja, tada je neophodno spomenuti koncept takozvane „nove ekonomije“. Ovaj koncept se prvi put pojavio krajem 90tih godina 20.vijeku kada je Američka ekonomija doživjela pravi procvat i ekonomski se razvila upravo zahvaljujući primjeni informacionih tehnologija. Pod pojmom nova ekonomija, uobičajeno se koriste još i nazivi „digitalna ekonomija“ ili „Internet ekonomija“, a sam pojam se odnosi na utjecaj informacionih tehnologija na obavljanje svih vrsta ekonomskih djelatnosti, sa ključnom funkcijom koja se ogleda u ekonomskom razvoju.

Ekonomski razvoj uslovljen implementacijom informacionih tehnologija podrazumijeva smanjivanje ili ukidanje industrijskih, korporativnih i, konačno, geografskih granica, što omogućava i potrošačima i organizacijama da imaju globalni pristup. Drugim riječima, stepen tehnoloških promjena koji je karakterističan za današnju takozvanu globalnu ekonomiju, ali i sve veći stepen korištenja informacionih tehnologija doveo je do toga da se

tradicionalni oblici poslovanja mijenjaju, razvijaju i unapređuju, a veliki dio samog poslovanja prenosi se na Internet. Đorđević ističe da su e-trgovina i e-poslovanje posebno značajne oblasti za ekonomski razvoj jedne zemlje. Takođe, Đorđević ističe da osnovni simboli nove ekonomije postraju cyber prostori, kompjuteri, kompjuterske mreže, informacioni tokovi i informacioni sadržaji u digitalnoj formi, te da su informacione tehnologije glavni nosioci ekonomskog razvoja i modernizacije svakog društva. Upravo to je razlog zbog kojeg zemlje, koje su se već razvile značajno zahvaljujući informacionim tehnologijama, nastavljaju i dalje investirati u razvoj i implementaciju informacionih tehnologija.¹¹

UTJECAJ IT-A NA EKONOMSKI RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE

Bosna i Hercegovina se nalazi među posljednjim zemljama u Evropi kada je

11 Đorđević, G. (2012). Uticaji ICT informacionog društva na društveno-ekonomski razvoj. Beograd: Fakultet za trgovinu i bankarstvo Alfa Univerziteta.

Tabela 1 .BDP Bosne i Hercegovine (2007-2016)

ESA 2010	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BDP, mil. KM	23.494	26.187	25.971	26.035	26.844	27.510	28.241	28.335	29.695	31.034	32.299
Nominalne stope rasta (%)		11,46	-0,82	0,24	3,11	2,48	2,66	0,33	4,80	4,51	4,08
Realne stope rasta (%)		3,44	-3,47	-0,33	1,77	-0,02	2,10	0,62	4,06	3,42	3,37

Izvor: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018)

Iako trenutno Bosna i Hercegovina ima nešto veće stope rasta nego druge zemlje Evropske Unije, dok je trenutni nivo razvijenosti Bosne i Hercegovine daleko niži od prosjeka Evropske Unije, te su potrebne jako veće stope rasta da bi se Bosna i Hercegovina približila nivou ekonomske razvijenosti Evropske Unije. Upravo mogućnosti ekonomskog razvoja Bosne i Hercegovine leže u primjeni prednosti informacionih tehnologija.

Naredna tabela (Tabela 2) daje prikaz učešća IT sektora u BDP-U Bosne i Hercegovine u

riječ o uspjehu ekonomije, kao i uvjeta za poslovanje. Glavni razlozi za ovakvo stanje bosanskohercegovačke ekonomije su posljedice ratnih razaranja, loši modeli privatizacije, te politička neslaganja na svim nivoima vlasti. No, uprkos ogromnim nedostacima u cjelokupnom ekonomskom sistemu Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina predstavlja malu državu sa ogromnim potencijalom za ekonomski rast i razvoj. Jedan od najvažnijih pokretača razvoja bosanskohercegovačke ekonomije svakako su informacione tehnologije. Pored poboljšanja makroekonomskih indikatora, implementacijom i ulaganjem u informacione tehnologije Bosne i Hercegovina bi mogla povećati efektivnost i efikasnost u poslovnim sektoru, ali i riješiti neke od demografskim problema (odljev mozгова, iseljavanje mlade populacije i starenje radne snage).

Naredna tabela (Tabela 1) daje prikaz kretanja bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) Bosne i Hercegovine zajedno sa nominalnim i realnim stopama rasta u periodu od 2007 do 2017.

periodu 2014., 2015. i 2016. godine.

Tabela 2 . Učešće IT sektora u BDP

Kategorija	Makroekonomski pokazatelji			Odnos 2016/2014	Odnos 2016/2015
	2014	2015	2016		
BDP (ESA 2010)	28.365.000.000	29.666.000.000	30.862.000.000	108,80%	104,03%
Nominalne stope rasta	-0,03%	4,59%	4,03%	13433,00%	87,80%
Realne stope rasta	0,25%	3,84%	2,92%	1168,00%	76,04%
Prihod od prodaje IT kompanija	365.373.767	357.762.655	409.618.271	112,11%	114,49%
Udio prihoda prodaje IT kompanija u BDP-u	1,29%	1,21%	1,33%	103,04%	110,06%
Izvoz roba i usluga	9.299.204.000	9.884.363.000	10.587.840.000	113,86%	107,12%
Učešće izvođa roba i usluga u BDP-u	32,78%	33,32%	34,31%	104,65%	102,97%
Izvoz usluga	2.679.520.000	2.916.800.000	3.005.770.000	112,18%	103,05%
Učešće izvoza usluga u ukupnom izvozu	28,81%	29,51%	28,39%	98,52%	96,20%
Izvoz IT usluga	67.318.662	98.327.335	133.595.958	198,45%	135,87%
Učešće izvoza IT usluga u ukupnom izvozu usluga	2,51%	3,37%	4,44%	176,91%	131,85%

Izvor: Arnaut, Jerković (2017)

Prema tabeli (Tabela 2) koju su obradili autori Arnaut i Jerković vidljivo je da:¹²

- je IT sektor povećao svoje učešće u BDP za 3,04% u odnosu na 2014. godinu;
- je izvoz roba i usluga u posmatranom periodu rastao 13,86%, dok je izvoz usluga rastao nešto sporije (+12,18%);
- iako je prisutan sporiji rast izvoza svih usluga, izvoz IT usluga se povećao za 76,91% i u 2016 je zabilježeno učešće od 4,44% što znači da je rast izvoza usluga dobrim dijelom uzrokovan rastom izvoza usluga iz IT sektora.
- je Bosna i Hercegovina povećala izvoz usluga za 326, 52 miliona KM, od čega je izvoz usluga iz IT sektora činio 66,28 miliona KM ili 20,30%. Drugim riječima jedna petina rasta izvoza usluga se odnosi na usluge iz IT sektora.

Ono što bi trebalo da Bosna i Hercegovina uradi da bi utjecala na povećanje ekonomskog razvoja, kada su u pitanju informacione tehnologije je:¹³

¹² Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018) Bruto domaći proizvod – Rashodni pristup. Sarajevo: Agencija za Statistiku.

¹³ Arnaut, E., Jerković, D. (2017) Utjecaj sektora

- Bosna i Hercegovina bi trebala povećati razinu svjesnosti kada je u pitanju rastući značanja sektora informacionih tehnologija;
- Bosna i Hercegovina bi trebala uključiti sektor informacionih tehnologija u razvojne strategije svih razina bosanskohercegovačke vlasti;
- Bosna i Hercegovina bi trebala prilagoditi sisteme obrazovanja u skladu sa potrebama sektora informacionih tehnologija;
- Bosna i Hercegovina bi trebala stvoriti povoljan ambijent za razvoj sektora informacione tehnologije, kako u ekonomskom, tako i u pravnom smislu;
- Bosna i Hercegovina bi trebala donijeti zakonska rješenja da bi sektor informacionih tehnologija mogao da napreduje;
- Bosna i Hercegovina bi trebala poticati zapošljavanje mladih u IT sektoru;
- Bosna i Hercegovina bi trebala osigurati poreske i druge olakšice za start-up kompanije u sektoru informacionih tehnologija;

informacionih tehnologija na ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Vitez.

- Bosna i Hercegovina bi trebala jačati kapacitete institucija koje promiču IT sektor.

ZAKLJUČAK

Na osnovu relevantnih pokazatelja i svega iznesenog u radu, možemo zaključiti da je i Bosna i Hercegovina jedna od zemalja koja je na samom početku razvoja takozvanog informacionog društva, te na početku razvoja sektora informacionih tehnologija. Za Bosnu i Hercegovinu je ključno da ulaže u razvoj i implementaciju informacionih tehnologija, budući da IT predstavljaju ključni faktor koji može pomoći prilikom ekonomskog razvoja Bosne i Hercegovine. Upravo zbog toga su potrebne dobre nacionalne strategije kada je riječ o razvoju i implementaciji informacionih tehnologija, kao što su strategije razvoja telekomunikacijske infrastrukture, odlične institucionalne i zakonske osnove, te sve ostale aktivnosti preduzete na unapređenju znanja i podizanja nivoa svijesti, sobzirom da svijet ulazi u novu eru ekonomskog razvoja i poslovanja. S obzirom da živimo u modernom, takozvanom informacionom društvu, logično je da informacione tehnologije imaju centralnu i ključnu poziciju u proizvodnji i ekonomiji. Informacione tehnologije se smatraju generičkom tehnologijom ogromnog značaja za ukupni društveni i ekonomski razvoj svake zemlje, te ulaganja u informacione tehnologije danas predstavljaju potrebnu i nužnost, a ne luksuz kako je to ranije vjerovano. Ono što je posebno važno istaknuti jeste da su razlike u razvijenost zemalja, društvenih grupa, ili pojedinaca u direktnom odnosu sa razlikom u stepenu primjene informacionih tehnologija. Jednostavnije, riječ je o tome da su najrazvijenije zemlje svoj ekonomski razvoj bazirale na primjeni koristi informacionih tehnologija, dok ostale zemlje (zemlje u razvoju i nerazvijene zemlje) tek trebaju da prate primjer najrazvijenih zemalja.

LITERATURA

- [1] Arnaut, E., Jerković, D. (2017) Utjecaj sektora informacionih tehnologija na ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Vitez.
- [2] Avgerou, C. (2010). How can IT enable economic growth in developing countries? (Kako IT može omogućiti ekonomski razvoj u zemljama u razvoju). London: London School of Economic & Political Science
- [3] Bahtić, S. (2015) Ekonomski razvoj. Travnik: Univerzitet u Travniku
- [4] Đorđević, G. (2012). Uticaji ICT informacionog društva na društveno-ekonomski razvoj. Beograd: Fakultet za trgovinu i bankarstvo Alfa Univerziteta
- [5] Nuković, M., Nuković, J. (2012). Informacione tehnologije i savremeni trendovi poslovanja u Srbiji
- [6] Pantić, P. (2014). Uticaj informacione tehnologije na obavljanje ekonomske djelatnosti
- [7] Stankić, R. (2014). Information Technology.
- [8] Stojanović, M., Regodić, D. (2016). Uticaj informaciono-komunikacionih tehnologija na ekonomski rast. Beograd: Univerzitet Singidunum.
- [9] Web stranica Evropske komisije (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-agenda-europe>).
- [10] Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018) Bruto domaći proizvod – Rashodni pristup. Sarajevo: Agencija za Statistiku.